

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 378.14+371.132

О. І. ЯНКОВИЧ

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті проаналізовано стан розробки проблеми формування готовності педагогів до реалізації освітніх технологій в теорії навчання. Обґрунтовано систему підготовки педагогів до впровадження освітніх технологій та розроблено її модель. Встановлено, що однією із причин кризи освітньої галузі є невіднозначний прискорений розвиток інформаційно-комунікативних технологій виховними та соціально-виховними. Доведено доцільність обґрунтування та впровадження інноваційних виховних та соціально-виховних технологій, які сприятимуть стабільності розвитку суспільства в цілому та освітньої галузі зокрема.

Ключові слова: освітні технології, система підготовки, технологічна культура, сталий суспільний розвиток.

А. І. ЯНКОВИЧ

СИСТЕМА ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГОВ К РЕАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье проанализировано состояние разработки проблемы формирования готовности педагогов к реализации образовательных технологий в теории обучения. Разработано систему подготовки педагогов к внедрению образовательных технологий и разработано ее модель. Установлено, что одной из причин кризиса образовательной системы есть неуравновешенное ускоренное развитие информационно-коммуникативных технологий воспитательными и социально-воспитательными. Обоснована целесообразность внедрения инновационных воспитательных и социально-воспитательных технологий, которые будут способствовать стабильности развития общества в целом и образования в частности.

Ключевые слова: образовательные технологии, система подготовки, технологическая культура, стабильное общественное развитие.

O. I. YANKOVYCH

A TEACHER TRAINING SYSTEM FOR THE REALIZATION OF EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

The article deals with the state of working out the problem of formation of teachers readiness to realize educational technologies in the theory of education. It has been considered the system of teachers preparation to the inculcation of educational technologies and its model has been elaborated. It has been determined that chaotic intensive development of information-communicative technologies by means of educational and socio-educational is one of the reasons of educational system crisis. Expediency of inculcation of innovative educational and socio-educational technologies which will help to create stability in the development of the society in general and educational branch specifically has been proved.

Key words: educational technologies, training system, technological culture, permanent social development.

На сучасному етапі реалізація технологічного підходу є одним із найважливіших завдань навчальних закладів. Технологічність стає домінантною характеристикою діяльності людини, означає перехід на якісно новий ступінь ефективності й оптимальності освітньої галузі. У зв'язку із використанням новітніх технологій у найрізноманітніших сферах суспільного життя підвищуються вимоги до рівня технологічної культури вчителів, а також закладів, які їх готують. Проте у реалізації технологічного підходу намітилася низка проблем, які намагаються вирішити як учені, так і педагоги-практики. Технологізація освіти перетворилася на своєрідну масову компанію, де в умовах всезагальності виникають неминучі перекручення. Через відсутність загальноприйнятого категоріального тезаурусу освітніми технологіями часто називають будь-які інновації навчально-виховного процесу. Педагоги вважають можливим реалізовувати технологічний підхід без діагностичних процедур, що суперечить його обґрунтованим критеріям. Як свідчать дослідження, лише 10% учителів загальноосвітніх шкіл систематично використовують освітні технології у професійній діяльності. Тільки 21% студентів старших курсів вищих педагогічних навчальних закладів вважають себе цілковито підготовленими до реалізації технологічного підходу. Виникла невідповідність між результатами теоретичних напрацювань учених та можливостями і вміннями педагогів впроваджувати їх у навчально-виховний процес, що зумовлює необхідність удосконалення підготовки учителів до реалізації освітніх технологій.

Завдяки винятковій актуальності теоретичні основи та практичне використання освітніх технологій є однією із найчастіше досліджуваних педагогічних проблем. Вагомий внесок у їх дослідження внесли зарубіжні вчені В. Беспалько, Б. Блум, В. Гузєєв, Т. Ільїна, Т. Назарова [3], Г. Селевко [5], Ф. Янушкевич тощо. В українській педагогічній науці теоретико-методичні основи освітніх технологій обґрунтовують відомі вчені С. Гончаренко [1], І. Зязюн [8], А. Нісімчук, О. Пехота [4], О. Пометун, С. Сисоєва [6], І. Смолюк [7] та інші.

Інноваційні технології професійної підготовки майбутніх учителів розкриті в дослідженнях І. Богданової, Л. Брескіної, І. Пустинникової, В. Чайки, Н. Шиян та інших. Проблеми формування готовності вчителя до використання нових освітніх, зокрема, інформаційних технологій у загальноосвітній школі вирішуються у працях В. Арестенко, Р. Гуревича, Р. Гуріна, О. Іваницького, Л. Морської та інших. Процес формування готовності до впровадження сучасних педагогічних технологій у студентів ВНЗ педагогічного профілю вперше став предметом дослідження колективу кафедри освітніх технологій Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського В. Будака, А. Старєвої, К. Нор, В. Шуляр, І. Михайлицької, І. Манькусь, О. Олексюк, О. Пехоти та ін. [4]. Авторами розроблено психолого-педагогічні та організаційні умови формування готовності студентів до впровадження технологічного підходу. Науковці запропонували змінити пріоритети при визначенні концепції загальнопедагогічної підготовки у сучасному університеті в напрямку її гуманізації, технологізації та персоналізації; використати прямий контакт студентів педагогічних університетів із педагогічним процесом сучасних шкіл. Підготовці вчителя до використання освітніх технологій сприяв розроблений курс «Освітні технології» [4, с. 13]. Ученими визначено основні компоненти готовності до впровадження технологічного підходу, які розглянуто у єдності: ціле-мотиваційний; змістовий; операційний; інтеграційний [4, с. 19, 20].

На жаль, науковці МДУ ім. В. О. Сухомлинського, пропонуючи шляхи формування готовності студентів до впровадження освітніх технологій, не передбачили у програмі такої підготовки вивчення соціально-виховних технологій та технологій управління загальноосвітнім навчальним закладом. Недостатньо уваги вони приділили діагностичним процедурам, без яких неможлива реалізація технологічних процесів. Самі автори монографії визнають, що проблема підготовки педагогів до впровадження педагогічних технологій досить складна і потребує подальшого уважного розгляду.

Розробляючи шляхи підготовки майбутнього вчителя до впровадження освітніх технологій, автори недостатньо звернули увагу на можливості непедагогічних дисциплін у формуванні такої готовності та на процеси формування педагогічної технологічної грамотності викладачів непедагогічних дисциплін ВНЗ. Оскільки викладачі педагогічних навчальних курсів обізнані із теоретичними основами освітніх технологій та володіють вміннями їх впровадження, зрозуміло, вони потребують допомоги у розвитку педагогічної технологічної культури меншою мірою, ніж викладачі непедагогічних дисциплін. Науковці не відстежили

взаємозв'язки між підготовкою учителів загальноосвітніх навчальних закладів до технологізації освіти та формуванням готовності студентів педагогічних навчальних закладів до використання освітніх технологій. Таким чином, існує необхідність у створенні системи підготовки педагогів до реалізації технологічного підходу.

Тому *метою статті* є обґрунтувати систему підготовки педагогів до впровадження освітніх технологій та розробити її модель.

У педагогічних ВНЗ України поширена практика підготовки майбутніх учителів до впровадження технологічного підходу в процесі вивчення навчальної дисципліни «Освітні технології» («Педагогічні технології»). Проте виконання завдання формування педагогічної технологічної культури студентів не можна обмежувати одним навчальним предметом; це радше комплексна проблема, яка має вирішуватися навіть не низкою педагогічних дисциплін, а кількома структурними підрозділами системи освіти – інститутами післядипломної педагогічної освіти, у яких поліпшується технологічна грамотність учителів, загальноосвітніми школами, у яких майбутні студенти отримують перший досвід засвоєння знань через використання учителями технологічного підходу, вищими навчальними закладами педагогічного профілю, у яких не тільки викладаються технологічні педагогічні дисципліни, а й використовуються інноваційні технології під час вивчення непедагогічних дисциплін. Отже, ефективність формування готовності педагогів до впровадження освітніх технологій залежить від злагодженості дій багатьох закладів освіти як компонентів системи підготовки. Її створення було визначено як провідне завдання кафедри педагогічної майстерності та освітніх технологій Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. На основі результатів аналізу наукового дискурсу філософської і психолого-педагогічної літератури, емпіричних досліджень було створено модель системи підготовки педагогів до впровадження освітніх технологій (рис. 1).

Основними структурними підрозділами системи підготовки є навчальні заклади різних рівнів акредитації, зокрема інститути післядипломної педагогічної освіти, педагогічні ВНЗ, загальноосвітні навчальні заклади.

Зміст підготовки педагогів до впровадження освітніх технологій включає вивчення теоретико-методичних основ освітніх технологій і передбачає опанування навчальних, соціально-виховних, виховних технологій та технологій управління навчальним закладом. Успішному засвоєнню змісту з-поміж інших чинників сприяє соціально-виховна технологія «Організація успішної діяльності».

Основними формами і методами

- підготовки педагогів в інститутах післядипломної педагогічної освіти є лекції, практичні заняття з факультативного навчального курсу «Освітні технології», навчально-методичні семінари з викладачами ВНЗ;
- підготовки студентів у ВНЗ є лекції та практичні заняття з навчального курсу «Освітні технології», виховні проекти, виконання завдань та спільні навчально-методичні семінари з учителями під час педагогічної практики;
- підготовки викладачів – спільні навчально-методичні семінари з працівниками кафедр освітніх технологій.

Основними технологіями підготовки педагогів до впровадження освітніх технологій є інформаційні, інтерактивні, ігрові, проектні, формування критичного мислення, «Організація успішної діяльності» тощо.

Формування готовності до реалізації освітніх технологій відбувається ефективно за умов:

- формування ціннісного ставлення до здійснення технологізації освіти;
- організації обміну досвідом між педагогами навчальних закладів різного типу в галузі освітніх технологій;
- введення в структуру педагогічних практик студентів ВНЗ завдань технологічного характеру;
- забезпечення інформаційно-методичними матеріалами з проблем теоретичних основ та практичної реалізації освітніх технологій;
- реалізації технології «Організація успішної діяльності».

Її основні характеристики втілені у таких положеннях:

Метою системи підготовки педагогів до реалізації освітніх технологій є формування готовності педагогічних працівників до впровадження технологічного підходу

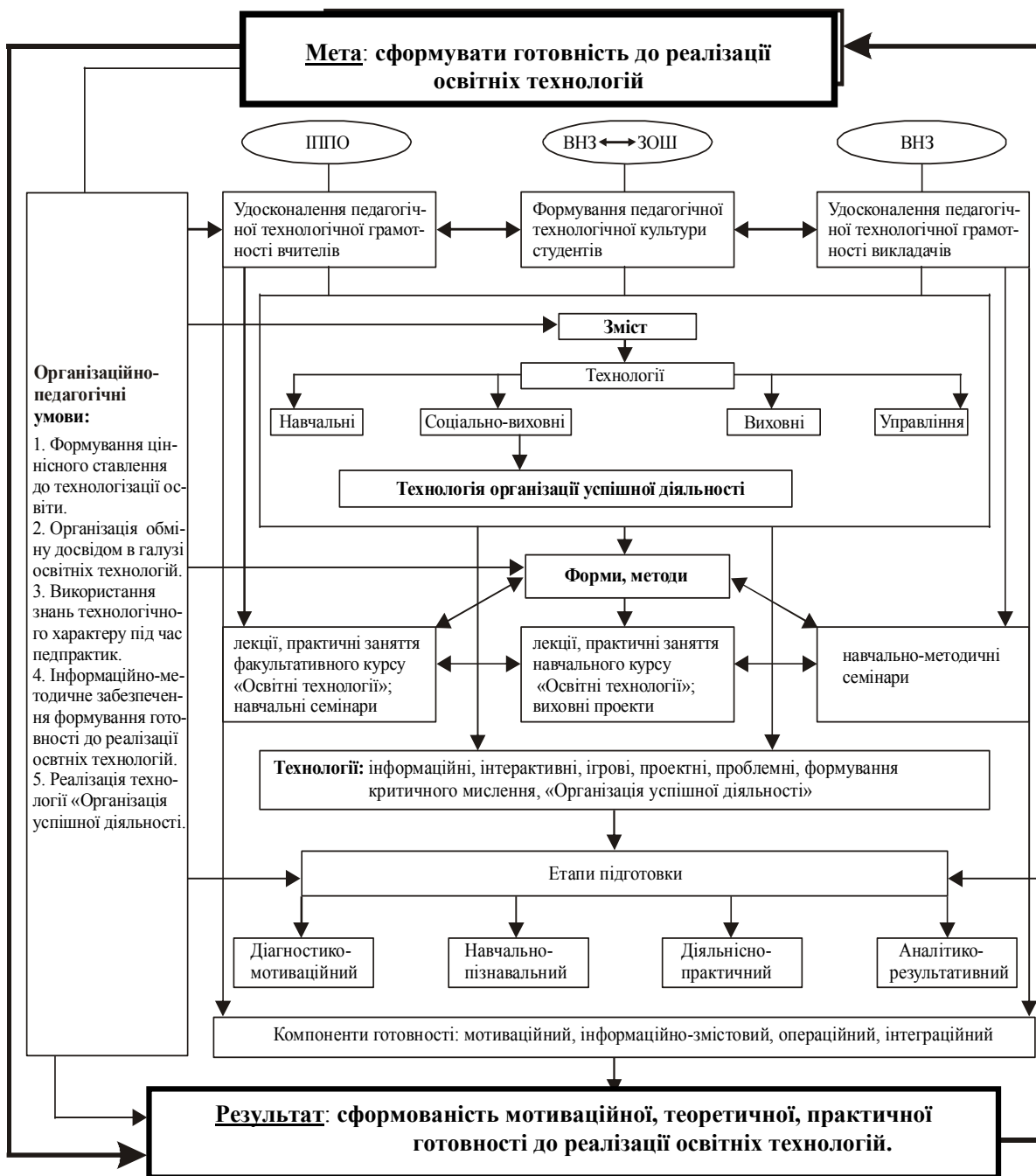

Рис. 1. Модель системи підготовки педагогів до впровадження освітніх технологій (Умовні позначення: ІППО – інститут післядипломної педагогічної освіти; ZOШ – загальноосвітня школа, ВNZ – вищий навчальний заклад.)

Основними етапами формування готовності педагогів до реалізації освітніх технологій є діагностико-мотиваційний, навчально-пізнавальний, діяльнісно-практичний та аналітико-результативний.

Основними компонентами готовності педагогів до впровадження освітніх технологій є мотиваційний (сформованість переконання щодо цінності технологічного підходу), інформаційно-

змістовий (здатність не тільки оволодіти теоретико-методичними основами освітніх технологій, а й здійснювати пошук необхідної інформації з технологізації освіти), операційний (здатність практично реалізувати освітні технології у навчальних закладах різного типу відповідно до встановлених критеріїв освітніх технологій) та інтеграційний (здатність оцінити рівень сформованості педагогічної технологічної культури, а також здійснювати вибір освітніх технологій, які б максимально сприяли реалізації визначених цілей). Порівняльний аналіз компонентів готовності до реалізації технологічного підходу у вчителів та викладачів до проведення експериментальної роботи зі створення системи підготовки показав, що у вчителів та педагогів найпроблемнішим є інформаційно-змістовий компонент (відсутність на достатньому рівні знань теоретико-методичних основ освітніх технологій). Створення системи підготовки сприяло сформованості всіх компонентів готовності до реалізації технологій у вчителів та викладачів, проте у студентів, як показала педагогічна практика, залишається недостатньо сформованим процесуальний компонент, що пояснюється відсутністю досвіду практичної діяльності.

Як свідчать результати аналізу психолого-педагогічної літератури, а також емпіричних досліджень, педагоги значно більшою мірою готові до реалізації навчальних та інформаційно-комунікаційних технологій, ніж виховних та соціально-виховних. Недостатній розвиток виховних технологій окремими вченими розглядається як загроза для сталого суспільного розвитку.

Вважається, що однією із причин кризи сучасного суспільства та освітньої галузі є незрівноважений прискорений розвиток інформаційно-комунікаційних технологій виховними та соціально-виховними технологіями. Таке твердження ґрунтується на основі досліджень С. Гончаренка, І. Зязюна, Т. Іванової, Т. Назарової, П. Таланчука, М. Чугуєнка та інших авторів. Зокрема, Т. Назарова зазначає: «Суспільство живе стабільно до тих пір, поки руйнівний потенціал виробничих, в тому числі і військових технологій зрівноважується якістю культурно-психологічних засобів стримування. Якщо енергетичний потенціал технологій, що має тенденцію до зростання, суттєво переважає можливості нормативної регуляції, суспільство вступає в смугу кризи» [3, с. 26]. Такої самої думки дотримується С. Гончаренко. Він зауважив: «Розвиток системи освіти нерозривно пов'язаний із станом суспільства і відображає його суперечності. Сьогодні світ потребує теорій сталого економічного розвитку, які мають прийти на зміну теоріям ринкової економіки, які зводять багатство і різноманітність людського життя виключно до економічного виміру, до задоволення споживацьких інстинктів. Гуманізація освіти може відігравати вирішальну роль в боротьбі з «віртуалізацією» світу, якщо передаватиме новим поколінням не тільки і не стільки нагромаджені знання, скільки «мудрість людства» [1, с. 133]. М. Чугуєнко, вивчивши праці російського філософа Б. Вишеславцева, також дійшов висновку про можливий руйнівний вплив неконтрольованого людиною розвитку техніки, його здатність відродити дикість в надрах душі людини. Т. Іванова, довівши нездатність особистості з 30-х–40-х рр. ХХ ст. встигати за своєю цивілізацією, обґрунтувала необхідність відродження духовності та культурологічного характеру освіти [2, с. 54].

Результати досліджень учених щодо прискореного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і відставання у темпах генезису виховних технологій співпадають із отриманими нами висновками на основі аналізу освітніх технологій педагогічних ВНЗ протягом другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. про недостатню увагу до виховних технологій і підготовки вчителів до їх реалізації. З'ясовано, що існує потреба в обґрунтуванні виховних та соціально-виховних технологій, які б сприяли формуванню гуманістичних якостей, альтруїзму та інших загальнолюдських цінностей. Їх нестача є особливо помітною на тлі відсутності суспільної метатеchnології (освітньо-виховної концепції держави), яка має спрямовувати розвиток технологічного підходу, зумовлювати його концептуальні засади. Отже, стрімкому прогресу інформаційних технологій необхідно протиставити гуманістичну праксеологічну освітньо-виховну концепцію держави, яка б мала наскрізний характер. Проте через суспільні проблеми (криза влади, корупція, зубожіння народу тощо) створення такої концепції, яка мала б бути результатом спільних дій виховних інституцій держави, є проблематичним завданням.

Розвиток освітніх технологій у педагогічних ВНЗ зумовлює необхідність створення системи підготовки педагогів до реалізації технологічного підходу, яка містить структурні підрозділи: *інститути післядипломної педагогічної освіти*, у яких поліпшується педагогічна технологічна грамотність вчителів; *педагогічні ВНЗ та загальноосвітні середні заклади*, які забезпечують формування педагогічної технологічної культури студентів; *педагогічні ВНЗ*, у яких поліпшується

педагогічна технологічна грамотність викладачів. Таким чином, педагогічна технологічна грамотність *учителів* є передумовою для формування педагогічної технологічної культури майбутніх *студентів*, котра надалі розвивається *викладачами* у ВНЗ, що постійно удосконалюють рівень власної технологічної грамотності. У системі формування готовності педагогів до впровадження освітніх технологій чільне місце належить реалізації виховних та соціально-виховних технологій, які є одним із чинників забезпечення сталого розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. Гуманізація освіти України / С. У. Гончаренко / Кримські педагогічні читання: матеріали між нар. наук. конф., (Харків, 12–17 вересня 2001 р.) / За ред. С. О. Сисоевої, О. Г. Романовського. – Харків: НТУ «ХП», 2001. – С. 131–138.
2. Иванова Т. В. Культурологическая подготовка будущего учителя: монография / Т. В. Иванова. – К.: ЦВП, 2005. – 282 с.
3. Назарова Т. С. Педагогические технологии: новый этап эволюции / Т. С. Назарова // Педагогика. – 1997. – № 3. – С. 20–27.
4. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: [навч. посіб. / Пехота О. М. Будак В. Д., Старєва А. М. та ін.]; під ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. – К.: Видавництво А. С. К., 2003. – 240 с.
5. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. / Г. К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с.
6. Сисоева С. О. Особистісно-орієнтовані технології у професійній підготовці майбутніх фахівців / С. О. Сисоева // Кримські педагогічні читання: матеріали міжнар. наук. конференції, (Харків, 12–17 вересня 2001 р.) / За ред. С. О. Сисоевої, О. Г. Романовського. – Харків: НТУ «ХП», 2001. – С. 297–306.
7. Смолюк І. О. Розвиток педагогічних технологій у вищих закладах освіти країни (теорія і практика): дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Смолюк Іван Олександрович. – Луцьк, 1999. – 375 с.
8. Сучасні педагогічні технології у вищих педагогічних закладах освіти: матеріали всеукр. наук.-метод. конф.: в 2 ч. / [І. А. Зязюн та ін. (ред. кол.)]; Ніжинський держ. пед. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин: РВВ НДПУ, 2001. – Т. 1. – 174 с.

УДК 378.1+371.261

Т. М. ОЛЕНДР

РЕЙТИНГИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДОБРАЖЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано найбільш визнані світові рейтинги університетів (THES, ARWU і Webometrics Ranking). Виокремлено країни, які лідирують за кількістю найкращих ВНЗ у різних рейтингах. Окреслено основні критерії, що використовуються для моніторингу якості освіти у світовій практиці та здійснено їх порівняльну характеристику. Висвітлено значення рейтингів і складання списків провідних університетів у відображенні рівня та забезпеченні якості вищої освіти різних країн світу. Описано напрямки покращення діяльності ВНЗ України в контексті надання освітніх послуг.

Ключові слова: вища освіта, якість, рейтинги навчальних закладів, критерії моніторингу якості.

Т. М. ОЛЕНДР

РЕЙТИНГИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ КАК ИНСТРУМЕНТ ОТОБРАЖЕНИЯ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье проанализированы наиболее признанные мировые рейтинги университетов (THES, ARWU и Webometrics Ranking). Определены страны, которые являются лидерами по количеству лучших высших учебных заведений в разных рейтингах. Обозначены основные критерии, которые используются для мониторинга качества образования в зарубежной практике и проведено их сравнительную характеристику. Рассмотрено значение рейтингов и составление списков лидирующих университетов для отображения уровня